

Культура і Побут

№ 38

Неділя, 4-го жовтня 1925 р.

№ 38

Літературна продукція і умови праці.

Литературна статистика доводить про збільшення за останній час попиту на художню літературу. Це свідчить, що зростає інтерес читальних кол до цієї літератури. Разом з тим книжковий ринок відзначає обмалювання української радянської літератури, критика ж говорить про незначні досягнення технічні, про слабе художнє оформлення, про бідність сюжетів.

Можна сперечатися з твердженням критики, що не завжди буває об'єктивним, особливо, коли вона провадиться з боку формалістичних шкіл, однак бути оптимістами не слід.

Справді, ми не можемо похвалитися за цей рік новими художніми творами, що вражали б своєю цінністю широкі маси суспільності. Не маємо ми ще й досі твору, що в художньому оформленні синтезував би хоч в якійсь мірі наші дні, добу великих зворушень, битв і перемог. Все, що є, то збільшення епізодичне виображення, що відповідало першим рокам культурного руху робоче-селянських мас.

Разом з тим у де-кого з письменників ми бачимо шкідливі ухили, надто мізерного характеру, про них між иншим відзначалося в одному з чисел віснического додатку. Останнє число Київського журналу «Життя й революція» (№ 8) ще зайвий раз стверджує цю думку.

Догоріли, погасли останні вогні,
облетіло жоржизною літо.

Той ставок і верба не приналежать мені
там ніколи мені не сидіти.

Знаю, знаю... Прощай... Я за вітром
підчу.

розлізла в його шумі ридання.
Тільки голі гілки й мертво листя в саду
шелестять під ногами в останнє.

Пробігши ці рядки читач пригадає безнадійного поета глухої доби 80 років Надсона. Його здибує, яким чином цей вірш пройнятий надсонівським настроєм міг потрапити в «Життя й Революція» за серпень року 1925. І не десь там в закутку, а на першому місці, першої сторінки. А тим часом це вірш автора «Червоної Зми» В. Сосюрки.

Над цими явищами треба спинитися. Стабілізація життя, будні (романтика злилась позаду), очевидно, впливає на де-кого з не-

тривих що до світосприймання поетів. Не слід проте байдуже ставитися і до умов індивідуального життя і праці письменників.

Зараз між членами деяких літературних організацій провадиться анкета про життя, бюджет і умови праці.

Слід було б відділові мистецтв або профспілки провести анкету між всіма письменниками України, подібно тому, як це зробив в Москві Центральний комітет робітників освіти (по секції робітників преси).

До остаточного розроблення анкет можна вже зробити деякі підсумки.

Ці підсумки свідчать, що забезпеченість письменників України, як і умови праці ще гірші, ніж подає т. Інгутю в «Журналіст» ч. 8, про руських письменників. Коли пересічний заробіток літературний там сягає до 1500 карб., то в нас він знизжується до 700—800 карб., бо тут літературні ставки ще нижчі. З цієї причини усі письменники, за винятком одного-двох, підробляють прожиточний мінімум іншою працею.

Це, звичайно, впливає і на кількість продукції і на якість її, бо обтяженість іншою працею, не дозволяє письменникові стежити за новинками літератури й поглиблювати свої знання.

Вихід з цього: перш за все зміна літературних ставок, підвищення їх, бо не можна мізерним чином аркуш популярної статті розцінювати на рівні з аркушем художньої літератури.

Справою забезпечення прав письменників, умовою їх праці й життя належало б зацікавитися профспілці.

Письменники до цього часу входять в різні спілки в залежності від того, де хто працює, хто в робітос, інші робітос, є і в спілці радянських саужовців і наспітні металістів.

Слід було б погодити справу про належність до одної спілки робітос, по секції робітників преси.

Тоді можна легше дійти до захисту професійних інтересів письменників. А це значить зробити крок наперед в напрямі збільшення літературної продукції.

Г. К.

Кілька цифр.

Протягом останнього року розвинуло значну діяльність Всесоюзне товариство культурного зв'язку з закордоном («ВОКС») під головуванням О. Д. Каменєвої.

Товариство розвиває велику діяльність, приймаючи і обслуговуючи закордонних робітників мистецтва, малювників, письменників, громадських діячів, що приїждять з-за кордону для ознайомлення і вивчення культурного життя Союзу Радянських Республік.

Товариство має зв'язок з багатьма закордонними науковими та культурними установами й товариствами, а також з окремими особами, серед яких назвемо—Ейнштейна, Келермана, Манна, Барбюса, Ромея Ролана, Шоу, Уельса.

Органи й осередки товариства відкрито по багатьох центрах Заходу. В Німеччині навіть видається журнал «Das Neue Russland» («Нова Росія»), цілком присвячений ідеї культурного зв'язку між Німеччиною з Радянським Союзом.

Дуже довго перечислювати заслуги й досягнення молодого товариства, що, однак, розвинуло живу діяльність. Коліс на цій сіді би зупинитися докладніше.

Тепер скажемо про інше. Для того, щоб товариство не відчувало звичайних хвороб росту, потрібно одночасно і революційне розширення його діяльності і за кордоном, і в межах Союзу.

Тільки організувавши республіканські осередки, товариство може досягти значних наслідків. Тільки з такою умовою воно цілком виконає одне з основних своїх завдань—встановити справжній культурний взаємний зв'язок з закордоном.

Заходів потрібна повна і безстороння інформація про наші культурні здобутки та досягнення. Але, з другого боку, і нам, нашим органам та культурно-освітнім установам, потрібний матеріал про наукове та культурне життя Заходу.

І тільки за допомогою місцевих республіканських органів Товариства—що окремих республік та районах—можна правильно об'єктивно потреби периферії, «місць» на той чи інший матеріал.

Наскільки важливі такі товариства і до чого може призвести відсутність їх—виявляється з таких цифр.

Всесоюзне товариство зуміло налагодити книго-обмін наукових та культурних установ Союзу з найрозвинутішими науковими установами країн Західної Європи та Америки. Де-які установи навіть надіслали свої видання для постачання зацікавленим особам.

Усього товариство пропустило—одержало з-за кордону і поширило по РСР—попід 75.000 книжок.

Співвідношення цієї кількості привало на Україну? 2.748 книжок—цифру ще словами: дві тисячі сімсот сорок вісім (за час—лютий-серпень).

Значна сама по собі цифра—бо 2.700 книжок—це ціла бібліотека але вона зовсім мізерна проти усього числа одержаних книжок. Адже це—лише 3%.

Ще більше дає нас, коли ми знайомимось з самим розподілом книжок між установами УСРР.

Виявляється, що 52% усього числа книжок одержав Київ, за ним йде Одеса (30%), потім Сивільниково (9%), Катеринослав (5%).

Харків одержав усього двадцять одну книжку, або менш, як шістьма відсотками.

В той час, як Досвідна Хліборобська Станція в Сивільникові одержала 121 закордонну книжку—Досвідна С.-Г. станція в Харкові одержала тільки 5 книжок, хоч потреба на закордонну спеціальну літературу відчувалася в Харкові не менш гостро, як і в Сивільникові, і способів задовольнити цю потребу теж не багато.

Між иншим, повідомимо тут, що Київські с.-г. установи (С.-Г. Інститут, Досвідна Станція, Науково-Хліборобський Комітет) одержали загалом 173 книжки, Катеринославська Досвідна Станція—53 книжки і т. д.

Тим часом, як Київське Товариство природознавців одержало 271 книжку, а Одеське Товариство Природознавців—125 книжок,—Харків не одержав нічого, хоч Місцеве Товариство Природознавців вже надіслало ВОКС свої видання, щоб відповісти за кордоном. Тим часом, як бібліотека Одеського ІНО одержала 184, а Київського ІНО—21 книжку,—Харків знов таки не одержав нічого.

Взагалі, дивуватися є чому. Книжки розсилалися «в порядку» постанали Україні за постановою членів експертної комісії Бюро книгообміну «ВОКС». Було б дуже цікаво знати, чи керувалася дана комісія будь-якими міркуваннями, крім зацікавлення установ та окремих осіб?

З того, що с.-г. технікум в Умані нагадав про самий факт свого існування, а Харківська Центральна Науково-Шкільна бібліотека ні—з цього зовсім не виходить ще, що перший потрібне закордонної літератури у більшій мірі, ніж друга.

Ми не думаємо з цього приводу скаригитися. Але, нам здається, в інтересах справи треба б з'ясувати, чи не заслуговують наукові установи України, щоб їм дали більший відсоток літератури, ніж це було досі?

І ще. Не слід би самий розподіл літератури на Україні доручати будь-якому українському органу—хай то буде один з відділів Наркомосвіти, чи українське товариство ВОКС (а на неї теж відчувається потреба).

Це, нам здається, в значній мірі допоможе б раціоналістичному розподілу одержуваних з-за кордону культурних скарбів.

Ю. ЯКОВИЧ.

Організація наукової праці.

(Науково-Дослідна кафедра).

В мережі наукових установ УСРР кафедри займають певне місце, не зважаючи на короткий час їх існування.

З загальної кількості витратних одинач наукових установ—1793 (в 1924—25 бюджет) на кафедрах було 1045 гол., або то 58%. Персональний склад їх цілком відповідає двом головним напрямкам їх роботи—науковому дослідженню і підготовці аспірантів. Ця кількість аспірантів не може, розуміється, цілком задовольнити потреб республіки в кваліфікованих наукових силах в зв'язку з швидким зростом нашої народної господарства. Треба констатувати, що підготовка наукових робітників,—справа складна і тільки нещодавно розпочата, трохи відстає від темпу життя, але робота в цьому напрямку на протязі 1922—25 р. дає можливість в 1925—26 р. УСРР одержати, сподіваємося, не менш ніж 400 кваліфікованих робітників.

Відповідно з головним утилітарним ухилом науки, так само працюють і кафедри.

В 1924—25 р. ми мали: 8 сільсько-господарських кафедр, 3 ветеринарних, 13 медичних, 20 індустріально-технічних, 14 фізико-математичних, географічних і географічних, 7 хімічних, 6 біологічних, 15 соціально-економічних. В 1925—26 р. було зазначено ще: 4 сільсько-господарські кафедри: 1) біологічно-сільсько-господарської рослин (Київ).

2) сільсько-господарського машинобудівництва (Київ), 3) метеорології, пристосованої до потреб сільсько-господарства, 4) пристосованої ботаніки (Харків).

Відзначимо головну дослідну працю науково-дослідних кафедр за останній рік.

По сільсько-господарських кафедрах: вивчення й виведення нових породи посухотривалих рослин,—картоплі з великим апотеозимом і малим розміром квіток, нових форм пшениці, нових порід буряків, що при посухотривалості має велику цукристість; впровадження різних посухотривалих рослин з високим осмотичним тисненням клітинного соку; вивчення породи і тини пшениці Волинської, Подільської та Чернігівської губ., розроблення проблеми утворювання фосфоритів, навозом; вивчення питання про боротьбу з сорняками, про відомлення дієв на Україні, Ветеринарні кафедри вивчали: гістологічний склад тварини і органів тварини для вивчення їх господарчої вартості, зміни органів кров'яного руху у господарських тварин, сеп і туберкульоз у худоби і т. ін.

Медичні кафедри вивчали різні клінічні й амбулаторні спостереження над хворобами, так експериментальні дослідження, напр.: обмін речовин при різних формах голодування, біохімія головного мозку та залоз внутрішньої секреції; дієвність промислових і металургічних виробств, що питанні гі-

гієни пшениці та професійної і инш. Індустріально-технічні кафедри вивчали такі питання: тракторизм і механізація сільськогосподарства, теплотехнічні установи на заводах України, видобуття матеріалів з нафти для миловарення, методи вироблення сірчаного кисню, особливості різних сортів мук, аналіз різних типів кам'яного вугілля, вугілля і золі їх, графічне вирахування домішних речовин, електрична блокування підшипників, однопольовий трамвай, амортизаційні процеси в виробництві, розрахунок витрати пару і індикаторного тиснення в парових машинах, типи суден для Чорноморсько-Азовського басейну, уловлення робітних продуктів коксування в Дюбасі.

Фізико-математичні та географічні кафедри, крім суто астрономічних, математичних досліджень, провадили ще й таку працю: вивчення атмосфери, в зв'язку з градобиттями, складання сімсотлітніх зап. погоди, вивчення корисних копалин України, гідрогеологічні експертизи по завданням держустанов і т. инш.

Біологічні кафедри провадили вивчення фауни різних місцевостей України з окрема низів'їв Дніпра, українських степів то-що.

Соціально-економічні кафедри вели дослідні перевезення по різних питаннях української культури, як-то: мови, діалектології, історії, історії літератури, етнографії, мистецтва, українського народу, починаючи з найдавніших часів і до сучасності і т. инш.

На жаль взагалі про роботу кафедр для широких мас трудящих населення УСРР майже нічого не відомо.

Отже не зважаючи на скрутне матеріальне становище (незабезпеченість співробітників і аспірантів, в 1924—25 р.—70 стипендій по 70 карб., в 1925—26 р. 150 стипендій по 75 карб. і брак коштів на операційні видатки) робота кафедр що далі все більш міцнішає і поглиблюється темпом. Подруге величезна кількість науково-дослідних праць потребує значних коштів на їх видання. Покращення асигнування по бюджету 1925—26 р. очевидно, дасть Головнація змогу взятися за видання цих праць в найбільшій часті.

По-третє більшість кафедр, особливо технічних, медичних, хімічних потребують поповнення літературою, а також обладнання лабораторій. Через це деякі кафедри не мали можливості зайняти розпочаті вже ними роботи. Відсутність добре обладнаних лабораторій, на нашу думку, залежить в значній мірі від того, що кафедри організаційно і господарчо зв'язані з ВУЗ'ами, кафедри перебувають під опікою ВУЗ'ів, що часто не звертають на них ніякої уваги, а це затримує розвиток кафедр.

Коли на перших кроках організації кафедр зв'язок їх з ВУЗ'ами був допоміжним засобом до їх зміцнення, то зараз, здається, приховує час, коли можна й треба нам кафедри зробити окремими відділами ВУЗ'ів, інститутами з власним бюджетом, економічно-найдієвніше споріднені кафедри в науково-дослідні інститути.

Цього вимагає розвиток української науки і це певною підкреслювалося не раз представниками самих кафедр.

Б. ДУРОВСЬКИЙ.

П'єси для села і забутий конкурс.

Що театр на селі перебуває в неспокійному стані—про це вже не раз відзначалося в пресі.

Недостатками його є примітив театральної культури і відсутність досвідчених керівників, а це брак хороших радянських п'єс.

По суті сільського театру як чогось оформленого ще не існує. Є певна місцевих драмколективів, що час від часу роблять «гастрольні поїздки» в села і є чимало самодіяльних театральних колективів при сільбуддах, хатах-читальнях, тощо.

Коли переглянути репертуари «гастрольних» колективів, і сільських самодіяльних, то побачимо бідність і несприятливість його. Поруч з п'єсами колишнього «малоросійського» гопаківського театру, подекуди трохи омолоджені режисером, ставиться багато нових п'єс місцевих драматургів, що аніж не можуть піднести сільському театру. Звичайно, в сільському репертуарі можна вже зустріти і хороші п'єси, змістом і сценічністю, сучасні, радянські, та по більшості вони губляться між старезною і халтурною.

Отже розвиток сільського театру має йти в двох напрямках: підвищення театральної культури і творення нового репертуару.

Надаючи справі оновлення репертуару поважне значіння для сільського театру, у свій час в політосвітніх колах виникла думка про потребу стимулювати працю письменників в цьому напрямку.

Конкурс на п'єси, як стимул, вважався за найбільш дієвим, і тому на весні минулого року було оголошено Головопідсвітню конкурс на п'єси для сільського театру. Малось на увазі, що конкурс дасть щось нового з п'єс, і сільський репертуар таким чином збагатиться ще на зимовий сезон 1924/25 р.

На конкурс відгукнувшись з усієї України: надіслано понад 130 п'єс. Кількість, як бачимо, надто значна, та минає вже рік від конкурсного терміну, а ми і до цього часу не знаємо наслідків.

З периферії галасують: давайте нових п'єс, на периферії цікавилися: а як же конкурс, а конкурсне журі ніяк ради не дасть, турбуються, звичайно, і учасники конкурсу.

Оголосивши конкурс і стимулюючи творчість драматургів гадали також в найскоріший час збагатити репертуар.

А тим часом настає вже другий зимовий сезон, коли на селі інтенсивно провадиться культосвітня праця, а надісланих п'єс все ще не розглянуто.

Не будемо перебільшувати, і наперед погодимось (з досвіду попередніх конкурсів), що із 130 п'єс багато є нікчемних. Але ми все таки сподіваємось, що кілька хороших п'єс знайдеться. А кілька хороших п'єс для бідного сільського репертуару це щось варте.

Театр на Заході.

II.

В першій статті підзначали, що Німеччина—єдина країна Західної Європи, де бачимо більш менш значні театральні шукання. У всякому разі, художнє життя у Франції та Англії—проти німецького художнього життя, стоїть в усіх відношеннях значно вище.

Був час, коли за Францією, особливо ж за Парижем міцно стояла репутація художнього центру, навіть художнього законодавця. Але цей час давно вже минув. Ще Макс Нордау, років так 20 тому, казав, що Париж, в кращому випадку, має подвійний характер: місто—це одне, а населення—це інше. Нордау недвозначно радить не плутати міста з населенням. Місто мало вигляд такий, в якому його сприймали жителі його. Для одних Париж був «головою і мозком людства», а для інших—«веселим домом і клоакою світовою».

Таким, властиво кажучи, Париж здається і досі. Коли в галузі науки можна ще говорити про Париж, як про «мозок людський», то в художній галузі це справді—«веселий дім», це справжня клоака, притом справді світова. У малюванні та в літературі ще йдуть, хоч будь які, шукання, правда, не глибокі, вони більш відповідають вимогам моди, ніж естетичним потребам мистецтва. Але в театрі—веселий дім. Відома «Французька комедія» остаточно стала домом, де без кінця роздигаються і де все мистецтво зводиться до демонстрацій—кількісно і якісно—голого жіночого тіла.

Взагалі, в Парижі нема театру, де не було б такої демонстрації. Театри лавинерією виставляють голі тіла, платено конкуруючи з цього боку один з одним. І по завжди театри-кабаре з цього боку перегаплюють так звані «серйозні» театри. В Парижі давно вже перестали шукати талановитих акторок. Там шукать тільки цікавих жінок з шикарними туалетами. І театральні верховоди до одного рвуться, щоб показати голі тіла, в якомога максімально-роскошному вигляді. На обстановку сцени усі театри витрачають величезні гроші.

Репертуар в таких умовах—зрозумілий: фарс, фарс і фарс. Винен не тільки фарс, а й «огляд». І трудно сказати, що нудніше: фарс чи огляд. Те й друге літературно нікчемне, змістом неоригінальне і безмежно пошло. Одно слово, буржуазія розважається.

Чим це пояснити? Париж завжди жив, переважно, коштом провінції та чужоземців. Як відомо, провінція на всіх планетах, завжди і у всякому багатому і надовго відстає від столиці. В такому величезному місті, як Париж, театр чи актори, раз завоювавши собі репутацію

Головопідсвітні і відділу мистецтва, і конкурсному журі слід не відволікати цієї справи і кінцем кінцем розв'язати конкурс в найскоріший час.

Бо село чекає нових п'єс.

М. Г.—УМ.

Пісня революції

Гремить десь пісня революції—
П'яний, як давнє вино!
І кий я лечу за звуками
Нових Бетховена й Гуно.

Далеким сумнієм й тривоги,
Не безсторонній і нічий—
Я лонсу свій колах позний
До краю кришталевих днів.

Холодна ніч і зорі теплі
На варті волетень стріла...
Плясуть удаль гурти овець
Без часанів і без числа.

І тільки пісня революції
П'яний як давнє вино!
І кий я лечу за звуками
Нових Бетховена й Гуно.

І. СЕНЧЕНКО.

Ясно, що ні в театрах трестовиків чи спекулянтів, ні в антрепренерів з акторів чи з акторок, ні, тим паче у недільних виставах згаданих товариств, нічого шукати будь-яких художніх досягнень. Все будеться на грошах, прибутках і про художні шукання, звичайно, ніхто тут і не думає. Навіть маленькі експериментальні театри—і ті існують тільки для того, щоб показати ще невідомим широкій публіці акторів та акторок. Цим шляхом вони примушують великих антрепренерів кувачувати в них п'єси, що про них була добра оцінка в пресі, та акторів, що мають успіх у публіки.

Міські та народні театри не женуться за прибутками, але все роблять для того, щоб невідатними рівеньшими виставами по дешевих цінах обомолювати бідлашного глядача, зробити з нього «чесного, пристойного» громадянина.

Місцеві комунальні театри—всі аматорські, і теж, звичайно, нічого цінного не уявляють з себе. Вже зовсім останнім часом, в зв'язку з ростом робітничого руху в Англії, серед робітничих колах бачимо тенденції утворити робітничий театр. Організуються робітничі гуртки, збирається кошти і йде активна робота над утворенням нового театру, що мавби ідеологічно-художню цінність. Це, само собою, тільки те зародки, що можуть дати наслідки, прямо залежачи від успіхів загального робітничого руху.

Поки серйозно про театральні досягнення в цій галузі говорити, звичайно, не доводиться.

Отже, оглянувши театральне життя Німеччини, Франції та Англії, ми бачимо, що тільки в Німеччині, під впливом революційного руху, що останніми роками збільшився, йдуть деякі художні шукання. Театральна Франція є «веселим домом», Англія—базар, де торгується мистецтвом гуртом і в роздріб. Ясно до очевидного, що в країнах, де панує культура буржуазного «закату», театрального прогресу нема і бути не може. Є він тільки там, де б'ється революційна думка. Театральне життя інших дрібніших країн Західної Європи, про що ми скажемо у подальшій статті, без усіляких винятків підтверджує наші висновки.

І. ТУРКЕЛЬТАУБ.

ОПЕСЬ ЯСНИЙ.

За машину.

(Побут).

Юрко Полів'яний пік не міг зрозуміти, куди веде його цей Павук. Йшли мовчки.

Село далеко бованіло позаду, і дерева з деревного майдану кивали в слід верхів'ями, наче скаржились.

Був ранок липневої неділі.

Сонце вже встигло нагріти степовий шлях і він приємно доскотав Юркові п'яти.

Обочі голою дзвеніли стиглі жита і вабили в ятрилий холодок обійняв. Чим далі Павук черв'якався, а чим далі сові як циганський міх—сіли край шляху.

— «Ху-у-у!.. жуть».

Юрко мовчки оперся на грудку.

Думки його спливали навколо півки, що там десь колючиться, навколо уживку—ось ось збере, затулять злиди.

А злиди, бодай не знати.

Павук, не повертаючись, заміс руку за спину і вирвав ямочку золотавого жита:

— «Добре викнуло... А тобі яке?».

Юрко нахочє відпові:

— «Нічого».

Він знав, що не за цим поїв його сюди Павук і поторпаче чекав.

— «Доброго жита я тобі подарував на пасіння—затягнеш хлібце».

— «А бодай він тобі в торляні засів, як ти ним очі вибивав».

Юрко і буркнувши ямочку дивно «спасибі», випростав горіло на зелений, запашний шпирш.

— «А ще коди з машиною підеш».

Юрко хутко повернув голову.

— «Ну-да... Дунав присогласили тебе за пагляча до молотарки».

Юрко не гадар почути від Павука такої жаски і йому від несподіванки стали очі.

— «Не віриш. А от пригосланю. Підеш».

Але що міг відповісти Юрко?

— Ну?

— Іду... от».

Павук Павукова рука камінем впала на Юркове плече.

— «Діло. Молотарка в мене справна стоїть, хоч зараз в роботу... Ти чоловіча, можна сказати свій, поведатись можна».

Юркові хотілось завітати Павука, що він і в огонь піде після цього, але не було йому сил.

Жайворонки заливались з гори сміхом і про щось тямлю неспотіло жито.

Павук підійняв:

— «Здається, дзвеніть».

Юрко не чув дзвону, а спазав—«дзвенять».

Вийшли на шлях. Натрітий пісок вже не доскотав п'ят а пік.

Вертали також мовчки. А чи мовчки ж?

І Павук і Юрко вертали з пишним квітляком думок, що розвітали край шляху під жито. То були—трізні як горобина піт, то рожеві мов ранньої весни сніди. Вертали. Над селом знов важко ридали дзвони.

Павук пенароком:—«А сьогодні збираються і ті... Кеесе... Молотарку з двинутом купляти подумали».

Юрка паче вдарило одним хрипалом дзвоном по голові, а в мозок вп'ялося назуриши щось чорне, страшне...

— «Ре. Та йам не привикати—з дідів—прадів молотило... Нехай спробують».

— «І нехай».—Болізно ухмільнувся Юрко, а шок чорне справне титло його від молотарки.

День випав погожий.

Сонце хоч і наліло немилосердно—все ж у халодку почувалось бадьоро.

У Герасимову дворі недалеко хати під грушею стояли, сиділи лежали купами немаложинки, перекидаючись зрідами словами:

— «Як би, наже, нашому братові, той розум спереду, що копусь іззаду».

— «Еге! Імено! Мало ото моле кривавиді понии. Мені торік як прийшлося—тут доці находять, а тут немолоче... Збісно їхньому братові на руку—по сім хунтів з пуда платив».

— «Щому ж?».

— «Навукові, вже ж не кому?».

З крайнього гурту відзивів Безвусий:

— «Слухайте, що говорять, а не махайте руками. Совіцка власть, стало быть дозволає, так джукі, а не чухайся. Молотарки треба—бери, трахтира—бери... Откому, звісно, а милом, наприклад, діло—от».

— «Конешно, раз Совіцка, так імено».

Мов хмара надійшов до гурту Юрко.

— «Юрко?».

— «Ре. Прибуває полку».

Юрко привітався.

— «Ну що ж говоріть! всі вже тутки».

Безвусий мов блискавично, промисав погладом немаложинки і спокійно почав:

— «Так от. Говоримо всі, коли поодиначки, злиди оточують і замість того, щоб їх пошукати—набуваємо. Мов реп'яхи липнуть вони до немаложинкиного колуха. Наприклад—сею в нас яке, да. Манини потавої, молотарки, і тієї не маємо. А мало що-року хліба висипавмо Павукові в засік».

— «Що правда, то правда».

— «А такі такі».

— «Мовчати... То що ж, виходить купимо молотарку... Не побачаю, вотреку—Совіцка власть сознательна—відаємо».

Росм загучо від грушею:

— «Відаємо».

— «Купаємо?».

— «А так!».

Юрка трясло пропасничею.

— «Воно імено... Товариство... Та що ми будемо витратитись. Адже є у Павука молотарка! молотили ж досі».

Коли на густий ліс набігав буря, він отак:

— «Взавоюююю».

А ще трохи і Юрко звався на сміх:

— «Не сознательной».—реготали, розходяться немаложинки.

Безвусий подався попереду всіх.

— «Ідидай».—кинули разом навздогінці.

А десь у місті важко дихали труби і густим димом всталили небо.

В селі К. сьогодні справжнє свято.

Закопотоно перебігають з двору в двір немаложинки.

На злих надійна радість.

З раннього ранку вони чекають—прибуде довгожданний гість—молотарка.

Шлях було видно далеко в степ, по йому хвилями котились кришталеві барашки і зликали між кривобокими полутінями.

Раптом зазвучало на десятки голосів:

— «Бе-у-у-у-у!».

Юрка заворушилась і подалась вперед.

Ген-ген на обрії встала курява, а сирю на горбку, показалась валка полів.

— «Бе-у-у-у!».

Молодь замаюрла шляхом, заслоняючи курявою обрії, а підтоптані мовчки стреміли богатами вперед.

Валка волів наблизилась, а за нею повз червоної велетень, оточений юрбою підкаж.

Що трохи і волі з машиною сплинали край села.

Безвусого, що йому тільки блищали очі оточили колом.

— «Довго щось ви теє?».

— «Вага ж.—погодижувались кини і яко цупала пробубавла машину, двинула».

Хтось із дівчат перев'язав трубу на дві-трьох червоною стрічкою.

По Києву.

КУЛЬТ-ОСВІТНЄ ЖИТТЯ

Київ ще не розпочав сезону культосвітньої праці, не відчувається того нервового інтенсивного темпу, що так характерний для зимового сезону з його численними засіданнями, виступами, з боями «літературних глядаторів» на арені ВУАНівського «літ-парламенту». Київ ще не позбавився від «чинної» й трохи сонливий літньої тиші. Основне в сучасному культурному житті, що зразу кидається в вічі, звертає на себе увагу бойкою афішерською—це численні кіно: «Адам і Ева», «Дівушка под маскою», «В ріпучий мент»—подібні фільми авантюристичного характеру й американської фабрикації домінують в Києві, зворушують евриди пофарбованих міщанок «поєзією» піжного переможного похання, впертим, але добрим з природи американським дякошкою, крикливою розкішною американським салом.

Краща з цих фільм «Богиня Джунглі», відзначається цікавою грою звірів, але взагалі ці кіно-драми падають безмістовні, особливо в порівнянні з фільмами ВУФУ, незрівняно багатшими побутовим матеріалом, не кажучи вже про ідеологічний бік.

Тому особну увагу звертають на себе нові кіно-зйомки в самому Києві та околицях. Нещодавно інсценували гриміальську трагедію, розгорт комсомольського загону бандами Зеленого, при чому кіно-артистам відносно з співарієм довелося плавати в дощ, холодній олімпій воді.

З форм літньої праці інтересно відзначити цілу низку живих театралізованих газет—«Красний п'ятак», «Красний факел», «Молодий пролетарий» й інші, що з успіхом виступали по клубах.

З українських газет відновиле працю після літньої перерви жива газета «Гарт», що

з великим успіхом видавалася по клубах весною та працює під керівництвом «Рупор освітників» при «Робітосі».

Порівнюючи кваліфікаційний розвиток українських газет, пояснюється головним чином відсутністю друкованого матеріалу, який став би сразом для клубів, а крім того важким економічним станом Київської показної газети при ОРПС «Гарт».

З позажанних мистецьких організацій чи не першою розпочала прилюдні виступи капела «Думка».

Праця цієї капели вже визнана широкими колами, і тому не дивно, що перший прилюдний концерт зібрав дуже багато слухачів.

Цей концерт, як і інші інтересні тим, що поруч з народними примітивними «Думка» виконала низку пісень, гармонізованих композиторами Козицьким, Вериківським і інш.

Цікаво, що найкращий успіх мають все ж такі народні примітиви, які завжди викриваються оплесками, виконуються по кілька разів.

Значні досягнення має також і друга капела «Дух», яка також провадить прилюдні виступи й користується великим успіхом.

Життя київських літературних організацій характеризується переходом їх до серйозної студійної праці, стремлінням підвищити творчу кваліфікацію своїх членів.

В зв'язку з цим «Плуг» на повістку денну своїх засідань ставить доповідь Загула про структуру віршу, «Гарт» паміає цілу низку доповідей з теорії прози та поезії, ще будуть зачитуватися як самими гартівцями, так і запрошеними фахівцями в тій чи іншій мистецькій галузі.

Інтенсивно веде підготовку працю театр «Березілля».

В. Шенчук.

Блок-нот.

ДЕРЖАВНИЙ ТЕАТР У ОДЕСІ.

Одеса з великих промислових та культурних центрів на Україні мабуть найбільше «своєрідно» розуміється на українській культурі. «Акробатичний топак», не було споглядами про укр. культуру, що нині живилася Одеса ще довгий час після Жовтня.

З другого ж боку маси Одеських робітників, що йдуть тепер до засвоєння культурної української освіти, також тисячі пролетарського студентства й робітників—селян, разом з широкими масами радянського суспільства Одеси давно вже відчували потребу у сталому українському театрі з новим радянським репертуаром і художнім оформленням. І створення такого театру стало фактом. Незабаром від однієї дорі до другої, від однієї чашки до іншої чашки, а поки що в ньому йде кипуча робота—підготовка до відкриття.

Театр має досить міцну матеріальну базу.

Оклад акторів такий. Увійшло кілька артистів в театр Шевченківський (Замітківський, Ужвій, Остапівський, Хуторна, Ковалевський, Тинський та інші), з Харківського Держтеатру ім. І. Франка (Павловський, Шклярський), з колишнього Київського театру ім. Михайлівського (Гарник, Вільям, Мхалевич), з колишнього Одеського РС театру (Блакитний, Нитко, Красноявський, Матієвська та інші), з інших театрів Шумський та інші.

Постановки робитимуть: М. Терещенко, В. С. Галагоза та заслужений артист Республіки Г. П. Юра.

В театрі працюватимуть художники К. М. Селева (костюми), А. Г. Петрицький (частково), та художник Мюлер.

Хореографічну частину веде прима-балерина С. Пуніна.

Все це до великої віри ставляє доброго прогнуса театру в його майбутній роботі.

Репертуар складається з таких п'єс: «Подумай», «Отрута», А. В. Луначарського, «Мандат» М. Бродяго, «Златого» Громека, «Композитор Нейль» Радіна (по Кавфману), «Момун в степі»—М. Куліша, «Фабрика м'ясних консервів»—Стабрового, «Віа», «Сорокатишній армійок» та інші.

Постійним директором призначено Наркомом заступника відділу мистецтв Одеси

кої Окрпоітосвіти тов. Б. С. Стата, Головного адміністратора тов. В. П. Воронцова. М.

ДРАМТЕАТР У ДОНБАСІ.

4 жовтня вийде на Донбас фільм театру ім. І. Франка, що перші вистави відіграє у м. Артемівську. Фільм працюватиме під художнім керівництвом заслуженого артиста Г. Юри, при режисурі т.т. Юрьєвої й Семенова. Оклад фільм поновлено гарними артистичними силами. Постановлено до виконання головних ролів командувати на позивній терміні по черзі актриси з Харкова, так жіночі, як і чоловічі. В першу чергу вийде на місяць артистка О. Горська, що гриміє в п'єсах: «Подумай», «Вовча зграя», «Гріх», «Ноль», «Рівзор» та інші.

ЧЕРНІГІВСЬКА ДЕРЖДРАМА.

Цими днями буде закінчено ремонт театральних помешкань. Капітально перероблено сцену і залу для глядачів, і роботи йшли під керівництвом завідувача художнього частини реж. Ол. Сирінова. Зал міститиме понад 600 місць. Акторський склад з 15 серія провадив роботу в Києві в будинку Червоної армії, а останніми днями вийшов уже до Чернігова. В роботі три п'єси: «Момун в степі» Куліша, постановка режисера Сирінова, оформлення сцени й костюми худ. Випітєва; «Весілля Фігаро» Вольтера, пост. реж. Васілова, оформлення й костюми худ. Ашкіназі; «9» Куліша, пост. реж. Васілова, оформлення й костюми худ. Осмишні. В найближчій часі починається робота над новою комедією Вол. Ярошенка в постановці О. Сирінова.

Відкриття сезону передбачається в перших числах жовтня п'єсою «Момун в степі».

МАМУТОВІ КІСТКИ.

В с. Васильківці, Онуфріївського району, на Кременчуцькій, дощем вимпало в проваллях величезні кістки.

Окрпоітосвіта повідомила про це Наркомос і Українську Академію Наук. Від Академії надіслано спеціалістів по розкопкам. Вільше тижня йдуть розкопки. Професора визнали, що це кістки мамути. Процес роботи фотографується, кістки валять. Так, наприклад, в перші дні розкопок знайдено зуб, що важить 12½ фунтів і кістка з лопи—1 пуд 10 фунт. Кістки довжиною в два сажні.

господарський кредит, 7) агропромична допомога селянству, 8) ліс і селянство. Крім того надруковані партійні й радянські постанови та резолюції про чергові завдання економічної політики на селі.

Як бачимо, автором зачеплено головні питання с.-г. економіки. Зачеплені, бо майже всі вони освітлені лише в головних рисах, та викине й бути не може, коли мати на увазі, що книжка була «вирокосна» з естетичного погляду запису доповіді. Таке походження книжки має на собі ознаки повзавишності, як в проробі матеріалу, так і в освітленні поставленого завдання.

Автор у своїй передмові каже, що заходи с.-г. політики він освітлював, головним чином, з точки зору розвитку продуктивності на селі. А тим часом побіжно в кількох рядках лише патикує на заходи машинізації с.-г., його тракторизації, що має бути могутнім фактором в справі розвитку продуктивних сил сільського господарства.

Нічого не сказано і про заходи для інду-

Шахи й шашки.

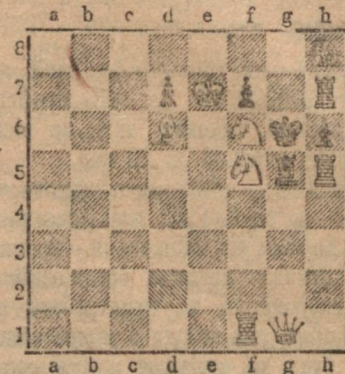
За редакцією І. Л. Янушпольського.

ч. 36, 4 жовтня 1925 року.

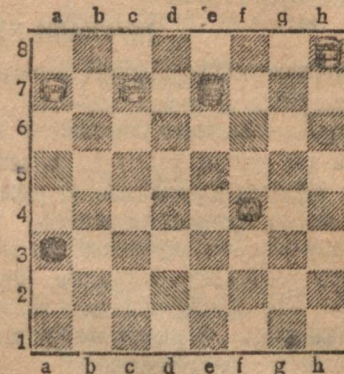
Умовні значки фігур: Кр—король, Ф—ферзь, Т—тура, С—слон, офіцер, К—кінь, п—пішак.

Завдання ч. 36 Н. Нольсона.

Етюд ч. 34. М. Н. Туманова.

Білі—Кр е7 Фg1 Тf1, h5 Сd6 Кf5, f5 . . . (7)
Чорні—Кр g6 f3, h7 Кh3 п. d7, f7, h6 . . . (7)

Білі—Дh8 ш. a7, c7 . . . (3)
Чорні—Дe7 ш. a3, f4 . . . (3)

Мат за два ходи.

Білі виграють.

Партія ч. 36. Індієвська.

Відіграно на Всесоюзному турнір-чемпіонаті в Ленінграді у серпні 1925 р.

Білі—Н. Вільнер.

Чорні—Б. Верієвський.

1. d2—d4
2. c2—c4
3. К b1—c3
4. e2—e4
5. С f1—d3
6. Ф d1—c2
7. b2—c3
8. К g1—e2
9. 0-0
10. К e2—g3
11. f2—f4
12. c3—d4

- К g3—f5
- e7—e6
- b7—b6
- С f3—h4
- С e9—b7
- С b4—c3
- d7—d6
- c7—c5
- К b3—d7
- Ф e8—c7
- С d4—c5
- Т a8—c8

13. e4—e5
14. Ф e2—b3
15. С c1—a3
16. Т a1—c1
17. f4—f5
18. f5—f6
19. e5—f6
20. С d3—g6
21. С a3—e7
22. Ф b3—c3
23. К g3—f5

- К f6—d5
- К d5—e7
- С e6—a5
- Ф c7—e8
- 0-0
- g7—f6
- К e7—g5
- h7—g6
- Ф c8—e8
- Кр g8—h7
- Чорні здалися.

1. Замість ходу у партії, краще грати 3... Сf8—b4.
2. На 6... c7—c5 білі виграють 7. d4—d5.
3. Невадний хід; сім було грати 8... e6—e5, або спочатку 8... К b8—d7 і e5—e5.
4. 20... f7: g6 було б краще, але партію чорних все одно програє.
5. Всю партію проведено Вільнером, чемпіоном України, енергійно і послідовно.

Партія № 33. Мійська.

Відіграно у Москві у серпні 1925 р.

Білі—Н. А. Кукуєв.

Чорні—С. А. Воронцов.

1. c3—b4
2. b1—a5
3. e3—f4
4. b2—c3
5. c3—b4
6. f2—f3
7. g1—h4
8. h2—g3
9. d2—c3
10. g1—h2
11. e3—c5

- d6—e5
- b6—e5
- e7—c6
- f6—g5
- g5—e3
- g7—e5
- h8—g7
- g7—f6
- f8—e7
- С d4—c5
- h6—g5

12. g3—f4
13. a5—b6
14. a3—b4
15. e1—c2
16. d2—f3
17. f3—h6
18. h2—g3
19. c1—b2
20. g3—f4
21. h6—g5

- g5—e3
- c7—c3
- c3—a5
- b5—d4
- b4—a3
- a5—b4
- b4—c3
- a3—c1
- c1—g5
- Чорні здалися.

Ця партія, красою і глибиною ліній, була найкращою у всьому турнірі-чемпіонаті.

ХРОНІКА.

Одержано відомості від Капабланки, світового чемпіона про згоду його брати участь у міжнародному турнірі в Москві у листопаді 1925 р.

сприятиме сільському господарству лісоству.

Хлобою книжки треба пважати відсутність розділу про заходи (в економічному розрізі) для піднесення господарства пезамощників. Це зменшує вартість книжки для робітника, що їхав працювати на селі. Слід було б дати ще розділ і про заходи для боротьби з аграрним перенаселенням, крім зазначеного автором перенаселення.

В свій час Українським Наркомземом було розроблено перспективний план розвитку сільського господарства України. План було затверджено Українським і Союзним урядом. Цей план є основа для сільсько-господарської політики на 7 років і варто було б, щоб автор скористався нагодою і в своїй книжці довів до відома широкого загалу про його існування—автор цього не зробив. Загалом треба сказати, що книжку якось видано похапцем і основи с.-г. політики є не повними.

Все ж, не зважаючи навіть на ці хибі, книжка стане у великій пригоді для сільського робітника, бо вона дає йому досить фактичного матеріалу для орієнтовки.

Юрза.

П. БРАЖНИН: Поліпшення селянського господарства буряковим районом. Вибіркова Сільського Господаря, Вид. Книгоспівки, Харків, 1925 р., стор. 38, ціна 17 коп.

З 38 сторінок тексту аналітичного сільського господарства буряковим районом, автор відводить лише 5 сторінок, та й то аналітично далеко не повному. Решта матеріалу стосується загальні способів господарювання в лісостві і смугі України.

Навіявши низку цифрових даних досвідних станцій (головним чином, Сумської), автор приходить до висновків, що для підняття продуктивності сільського господарства та з метою зробити постійною врожайність, необхідні такі заходи: 1) поглибити замість ранніх ярових просяних рослин: в бурякових районах—цукрові буряки; 2) знизити толоку та завести ранній пар, а ще краще—зайнятий довголітніми травами на олії уміє; 3) по сілці озимого на стерні; 4) утворювати поля; 5) рано лущити на сіно; 6) не пасти худоби по озимці.

Виявлення цих основних моментів з різними варіантами повторюється протягом всієї брошури в різних розділах. Не все, звичайно, правильно, це потрібно, але при чім тут господарство буряковим районом—тема автора. Тим більше, що на цю загальну тему зараз є досить літератури. Незалежно від того, що зміст брошури не відповідає назві її, навіть те, що написано, складено не зовсім систематично, до певної міри схематично.

Книжка написана зрозумілою мовою, але бракує провідної думки, що стала на перешкоді до розповсюдження книжки серед добре грамотного читача-хлібороба. І. Панченко.

Н. А. ВІТФЕЛЬД. Наука буржуазного суспільства. Марксистська розвідка. Стор. 60. Ціна 70 коп. ДВУ, 1925.

Що таке наука?—Система засобів орієнтації в природі й суспільстві для забезпечення життя, відомостей автор і в такій точці погляду й робить огляд та аналіз суспільного змісту науки. В класовому суспільстві ця «система засобів орієнтації»,—природна річ, має класовий характер, зокрема—в сучаснім капіталістичнім суспільстві—буржуазний характер. Це, звичайно, накладає на науку буржуазного суспільства цілком певне табло, зводить її в цілком певні межі (продиктовані класовими інтересами буржуазії), згинує її вартість для пролетаріату, для суспільства майбутнього. Та було-би великою помилкою просто погордитись від науки буржуазного суспільства; таке й неможливо. «Для діалектичного чинного чиню не є маловартісним і непридатним для суспільства будучини безоглядно все, що створено руками буржуазії за буржуазних часів. Як на це, то діалектичне одверто наближається до тих, що тримають точні природничі науки на нейтральному ґрунті і думають, що про класову означеність тут не може бути й мови. Певні логічні процеси спільні всім культурам; математичні закони числа й міри, обумовані на елементарних процесах логіки,—придатні для всякої форми суспільства; так само і безліч сучасного фізичного, хімічного й технічного знання та відповідних гіпотез безсумнівно вступають у новотворену пролетарську систему господарства без жадних змін (ст. 16—17). Звідси повстає потреба для пролетаріату в'ясувати, що з науки буржуазного суспільства має бути безумовно відкинуто, а що (і в якій мірі та як саме) повинно бути використано. Оце завдання і ставить і намагається розв'язати К. Вітфельд. Стилює переходить автор через всі галузі сучасної науки, поділявши свій аналіз на три основні частини: 1) інтелектуальна продукція, 2) популяризація і 3) навчання. Для читачів наших (Громадян Радянської республіки) Вітфельд майже нічого нового не дає: те, що стоїть в Західній Європі або Америці (зокрема в Німеччині, що її й має головним чином автор), як теоретична проблема, розв'язується у нас практично; ми маємо в цій галузі великий досвідний матеріал, хоч, правда, що не зовсім систематизований. Але помімо цього факту, переклад (до речі—гарний, зроблений Г. В. Каспеном) і видання цієї книжечки не є зайвим, саме з огляду на її синтетичний характер. Для робітників в парній освіті воно безумовно прийдеться. Видано книжку гарно. Ціна вкладається трохи за висока.

П. Костенко.

Книжки, надіслані до редакції.

ИЗД. УКР. РАБОЧИЙ.

Минц.—Долой страхову неграмотності, ч. 15 коп.

С. Осипов.—Три тиза профдвиження й их еволюції, п. 60 коп.

І. Лозовський.—Боротьба за єдність міжнародного профруху, ч. 13 коп.

Сборник. Сборник стихов и рассказов.—М. Хвильовий, В. Поліщук, В. Сосюра, П. Тичина, ч. 20 коп.